

YANGI O'ZBEKISTONNING KONSTITUTSIYASI-MAMLAKAT TARAQQIYOTINING HUQUQIY POYDEVORI

Norqulov Muxtor Mavlonovich

Termiz Davlat Universiteti Akademik Litseyi

Davlat va huquq asoslari fani o'qituvchisi

Annotatsiya: O'zbekiston Konstitutsiyasi mamlakat taraqqiyoti va taraqqiyotining huquqiy asosi bo'lib xizmat qilmoqda. Ushbu nufuzli hujjatda davlat institutlari faoliyatini shakllantiruvchi, fuqarolar huquqlarini himoya qiluvchi, ijtimoiy-iqtisodiy o'sishni ta'minlovchi tamoyil va yo'nalishlar belgilab berilgan. Demokratiya, inson huquqlari va qonun ustuvorligini ta'minlashga sodiq bo'lgan O'zbekiston konstitutsiyaviy boshqaruvning yangi davrini e'lon qilib, o'zgaruvchan davrga chiqdi.

Kalit so'zlar: konstitutsiya, qonunlar, qarorlar, hukumat, fuqorolar huquqi, tenglik

Kirish: Bugungi kunda O'zbekiston fuqarolarining mamlakat taraqqiyotidagi demokratik ishtirokini kuchaytirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri bu respublikaning ijtimoiy-siyosiy hayotidagi jamoat birlashmalarining mavqei va ta'sirini oshirishdir. Bu masala respublikamizda demokratik davlat va fuqarolik jamiyatini qurish, turli ijtimoiy guruhlarining talab va manfaatlarining ortib borishini ta'minlash, boshqaruv institutlari faoliyati samaradorligini oshirish bilan chambarchas bog'liqdir.

Ma'lumki, bugungi kunda O'zbekistonda milliy (jamoatchilik) nazorat birdaniga paydo bo'lmagan, u bir necha asrlar davomida mavjud bo'lib kelgan va shu paytgacha tizimli

ravishda tashkil etilmagan bo'lsa-da, davlat organlari faoliyatining zaruriy sharti bo'lib kelgan.

Jamiyat, turli ijtimoiy guruhlar va hamfikrlar har doim mamlakat hukmdorlariga talablar qo'yib, muayyan muammoga o'z munosabatini bildirgan; odamlar janjalga kirishar, oqsoqollar va nufuzli shaxslar o'z takliflarini ilgari surar, keyin esa barchani tinchlik va hamjihatlikka chorlardi.

Mavjud kuchlarga bosim o'tkazishning turli usullari mavjud edi. Oqsoqollarning fikr va maslahatlari, olim va yozuvchilarning asarlari, oqsoqollarning xohish-istaklari hukmdorlarning alohida qarorlar qabul qilishiga asos bo'lib xizmat qildi. Mustaqillik yillarida milliy va jamoat nazoratini yaratish va rivojlantirish uchun imkoniyatlar paydo bo'ldi, jamoat birlashmalari faoliyatini isloh qilish, ularning mavqei va mamlakatning ijtimoiy-siyosiy rivojlanishiga ta'sirini yangilash va oshirish bo'yicha chora-tadbirlar, shuningdek, o'z tashkilotlari faoliyatini o'zgartirishga qaratilgan bir qancha qonunlar, farmonlar va buyruqlar amalga oshirildi.

Xususan, O'zbekiston Konstitutsiyasining 17-bobi, fuqarolik kodeksining 73-75-boblari (1996), nodavlat notijorat tashkilotlari to'g'risidagi qonunlar (1999), kasaba uyushmalari, ularning huquqlari va faoliyatining kafolatlari, ishlab chiqaruvchilar va biznes palatalari to'g'risida (1992), diniy tashkilotlar va vijdon erkinligi to'g'risida (1998(2003) va O'zbekiston Respublikasida yoshlarga oid Davlat siyosatining asoslari to'g'risida (1991), O'zbekiston Prezidentining farmonlari, mamlakat Vazirlar Mahkamasining qarorlarida jamoat birlashmalari faoliyatini isloh qilish va rivojlantirishning eng muhim qoidalari belgilab berilgan.

Respublika o'z suverenitetini qo'lga kiritgandan buyon yangi jamoat birlashmalari tizimi vujudga keldi: O'zbekiston Respublikasi kasaba uyushmalari Federatsiyasi, xotin-Qizlar qo'mitasi, Kamolot yoshlar jamoat harakati, faxriylar tashkilotlari assotsiatsiyasi,

Respublika Baynalmilal Madaniyat markazi (RICC), Madaniyat va madaniyat jamoat markazi, jamoatchilik fikrini o'rganish jamoat markazi, olimlar, yozuvchilar, jurnalistlar uyushmalari va boshqalar. Ushbu yangi tizimda Mahalla, Soglom avlod uchun, Nuroniy kabi tashkilotlar ham shakllandi.

Ta'kidlash joizki, an'anaviy byurokratik jamoat birlashmalarining o'zgarishi bilan bir qatorda mustaqillik yillarida jamiyatimizning siyosiy tizimida ilgari mavjud bo'lmagan mutlaqo yangi jamoat (nodavlat) organlari shakllandi. Ular tarkibiga inson huquqlari bo'yicha turli nodavlat tashkilotlar, xalqaro tashkilot, Ekosan, O'zbekiston ishbilarmon ayollar assotsiatsiyasi, O'zbekiston sanoat savdo palatasi va boshqalar kiradi. Nodavlat notijorat tashkilotlarining Milliy assotsiatsiyasi tashkil etildi, uning vazifasi respublikada nodavlat notijorat tashkilotlarini rivojlantirishdan iborat.

Nodavlat tashkilotlar soni muttasil oshib bormoqda. Bugungi kunda O'zbekistonda turli huquqiy va tashkiliy maqomlarga ega bo'lgan 5000 dan ortiq nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyat ko'rsatmoqda. Ularning to'rt yuz sakson beshtasi O'zbekiston Adliya vazirligida, Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya vazirligi va Toshkent shahri va viloyatlar adliya boshqarmalarida esa 4 ming 814 mahalliy jamoat birlashmasi ro'yxatga olingan.

Mustaqillik yillarida jamoat birlashmalarining tuzilishi va faoliyatini isloh qilish borasida muhim qadamlar qo'yildi. Bu muqarrar ravishda ijobiy natijalar berdi. Shu tariqa mustaqillikning eng muhim yutuqlaridan biri mustaqil jamoat birlashmalari tizimini yaratish bo'ldi.

Mamlakat jamoat birlashmalarining ustavlari va dasturlarining tahlili shuni ko'rsatdiki, ular jamiyatning turli qatlamlari va fuqarolar guruhlariga tayanib, turli manfaatlarni ko'zlaydilar. Shuningdek, ular ijtimoiy hayotning barcha sohalarini faoliyat sohalari bo'yicha qamrab oladi: ijtimoiy-siyosiy, inson huquqlari, sport, ekologik, xayriya, madaniy-ma'rifiy, kasbiy va boshqalar kabi.

Dunyoviylik va vijdon erkinligi tamoyillariga asoslanib, yangi Konstitutsiyada tenglik, har bir insonga teng hurmat, vijdon erkinligi, davlat aralashmasligi va dini davlatdan ajratish mustahkamlangan (75-modda).

Millati, tili, dini va ijtimoiy kelib chiqishidan qat'i nazar, har bir inson uchun vijdon erkinligini ta'minlash, barcha diniy e'tiqodlarning erkin faoliyati uchun barcha zarur shart-sharoitlarni yaratish, mamlakatimizda millat va e'tiqodlarning tinch-totuv yashashini ta'minlash siyosati kelajakda ham davom etadi. Yangi Konstitutsiyada dinlararo va millatlararo totuvlikni targ'ib qilish muhim ahamiyatga ega ekani, bu umumiy va ayniqsa hozirgi paytda muhim ahamiyat kasb etayotgani yana bir bor ta'kidlanadi.

Biznikidek xilma-xil dunyoda bag'rikenglik va kamsitmaslik tushunchalari shunchaki ideallar emas – ular zaruratdir. Bag'rikenglik va insonparvarlikni qadrlaydigan madaniyatni rivojlantirish O'zbekiston davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Bu jamiyatda millatlararo, dinlararo va fuqarolik totuvligini mustahkamlash uchun ajralmas hisoblanadi.

Xulosa

Yangi O'zbekiston Konstitutsiyasi mamlakat taraqqiyotining huquqiy poydevori bo'lib xizmat qilmoqda. Uning demokratiya, inson huquqlari va ijtimoiy adolatga sodiqligi taraqqiyotni tezlashtiradi va inklyuzivlikni rivojlantiradi. Hokimiyatlar bo'linishini qo'llab, asosiy huquqlarni himoya qilish va qonun ustuvorligini ta'minlash orqali O'zbekiston yorqin kelajak sari yo'l ochishda davom etmoqda. Konstitutsiyaviy islohotlar siyosiy tizimni demokratlashtirish, iqtisodiy o'sish, xalqaro hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qildi. O'zbekiston o'z Konstitutsiyasi qoidalarini hayotga tatbiq etishda davom etar ekan, o'z fuqarolari uchun farovon va adolatli jamiyat yaratishga qat'iy intilishini namoyon etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nensi Lubin (1996-yil mart). Glenn E. Kertis (tahr.). O'zbekiston: mamlakatni o'rganish. Federal tadqiqot bo'limi. Konstitutsiya.
2. "Proekt Konstitusionnogo zakona Republici Uzbekistan" [O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy qonuni loyihasi] (PDF). meningkonstitutsiyam.uz. Olingan 19-04-2023.
3. "Mirziyoev v ocheredi na "obnulenie": v Uzbekistane menyaetsya Konstitutsiya" [Mirziyoyev "nollash" uchun navbatda: O'zbekistonda Konstitutsiya o'zgarmoqda]. yep.uz. 2023-03-15. 2023-yil 19-aprelda asl nusxadan arxivlangan. Olingan. 2023-04-19.
4. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, in: MDH ishtirokchi davlatlarining konstitutsiyalari, Rossiya qonunchilik va qiyosiy huquq instituti, Normal nashriyot, Moskva (2001), 593–626-betlar. (rus tilida)
5. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 2003-yil o'zgartirishlari bilan.